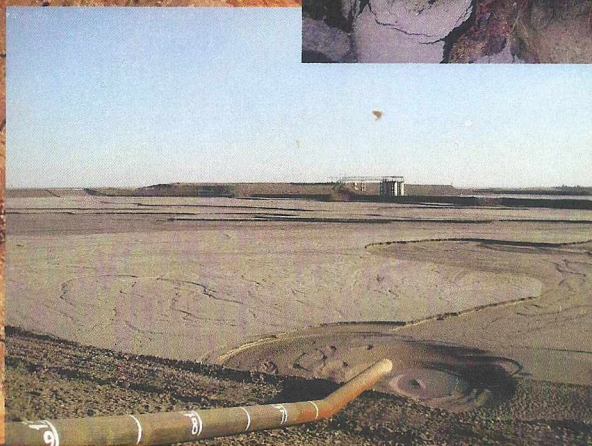


# ТЕОРЕТИЧНІ, РЕГІОНАЛЬНІ, ПРИКЛАДНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНТРОПОГЕННОЇ ГЕОГРАФІЇ ТА ГЕОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ  
ТРЕТЬОЇ МІЖНАРОДНОЇ  
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ



Кривий Ріг  
«Видавничий дім»  
2011

Дис...канд.геогр.наук: 11.00.02 / Симферопольский ун-т им. М.В.Фрунзе. — Симферополь, 1992. — 227л. 8. Окушко Я.Г. Эколого-географический анализ рекреационного использования территории старопромышленного района (на примере Донецкой области) : Дис... канд. геогр. наук: 11.00.02 / Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. Географический факультет. — М., 1996. — 200л. 9. Олійник Я., Степаненко А. Географічні основи взаємодії суспільства й природи: гуманітарно-географічний аспект./ Часопис соціально-економічної географії випуск 6(1).- Харків, ХНУ – 2009.- С.6-20. 10. Остапчук І.О. Оцінка геоекологічних ризиків території Криворізького природничо-господарського району. Автореф. дис.канд.геогр.н. за спец. 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. Симферополь – 2010, Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського – 21 с. 11. Пыцкий В.И. Причины и условия возникновения заболеваний (этиология). — М.: Триада X, 2001. — 64 с. 12. Рубцов Р.В. Особливості перебігу хронічного обструктивного захворювання легень професійної етіології у постконтактний період у робітників гірничорудної промисловості/ Довкілля та здоров'я № 3 (42), 2007. — С.39-43. 13. Сюткін С.І. Основні принципи і підходи суспільно-географічного дослідження еколого-географічних проблем // Географія і сучасність. - К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. - Вип. 3. - С. 60-68. 14. Тамбовцев Г.В. Эколого-экономическое районирование Запорожской области : Дис... канд. географ. наук: 11.00.02 / Одесский гос. ун-т им. И.И.Мечникова. — О., 1996. — 199с.

*Коцюруба В.В.*

## **ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБІТ ПО СТВОРЕННЮ «АТЛАСУ ГНІЗДОВИХ ПТАХІВ КРИВОРІЖЖЯ»**

Проведення атласних робіт в орнітології не є новою справою, спроби створення регіональних зведень мали місце для Санкт-Петербурга (Храбрый, 1991), Луцького району (Химин, 1993). Створені зведення мають різні методологічні підходи і направленість. В більшості друкованих праць перевага надається просторовій характеристиці, без урахування характеристик екосистем, біотопічного розподілу. Мета нашого дослідження – встановлення видового складу, систематичної належності, територіального розподілу, історичних змін орнітофауни Криворіжжя в індустріальних умовах.

Полюві дослідження проводились на території міста та прилеглої до нього зони з травня 1988 по вересень 2011 року. Всього проведено понад 32000 спостережень і обліків, враховані матеріали Банку даних лабораторії прикладної і теоретичної орнітології.

Характеристика фауни\* та населення і аналіз її історичних змін проводились на основі відносних обліків в 17 основних групах урбанізованих ландшафтів на постійних та змінних маршрутах за різними методиками (трансекти, крапкові трансекти, відносні обліки). За основу прийняті методики

Янкова (1983), Новикова (1953); Лугового, Майхрука (1974); Козлова (1988), Кузякіна (1978), Лека (1992), Новикова (1953), Равкіна (1967), Равкіна (1985).

Обстежену територію поділено на 128 квадратів 2X2 км системи універсальної проекції Меркатора, користуючись досвідом орнітологів Санкт-Петербурга (Храбрый, 1991). В кожному квадраті виявляли видовий склад птахів в гніздовий період. Маршрути пролягали через різні типи біотопів.

Розроблена карта з сіткою для реєстрації кожного з видів птахів (Рисунок 1), яка використовується і для вивчення територіального розподілу всіх систематичних категорій фауни хребетних Криворіжжя.

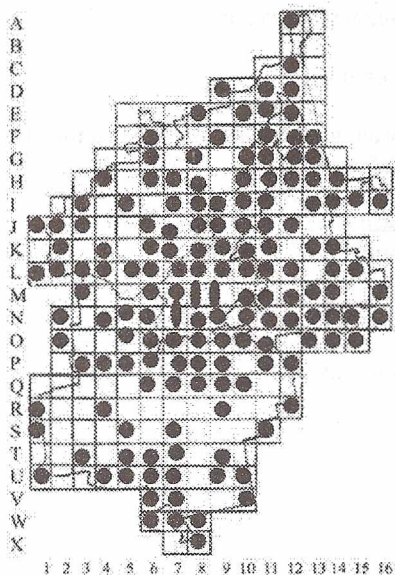


Рисунок 1

Карта поширення гніздових пар хатнього сича.

Умовні позначки: ● - 1, 2 пари; ◐ - 3-4 пари.

Враховуючі особливості фізико-географічних умов та ступеню антропогенізації території нами виділені наступні типи та підтипи біотопів та ландшафтів:

1. Степові ділянки:

- А) Балки,
- Б) Пустирі та вигони;
- В) Кам'яністі відслонення на вододілах та по берегам водойм.

2. Лісопаркові зони:

- А) Лісопарки «Зеленої зони міста»,
- Б) Водозахисні лісопарки;

- В) Лісові масиви;
  - Г) Полезахисні лісосмуги;
  - Д) Рідколісся.
3. Жилі квартали:
- А) Одноповерхової забудови;
  - Б) Змішаної забудови;
  - В) Багатоповерхової забудови.
4. Вулиці:
- А) Одноповерхової забудови;
  - Б) Змішаної забудови;
  - В) Багатоповерхової забудови.
5. Кладовища
6. Промислові майданчики:
- А) Шахти,
  - Б) Гірничо-збагачувальні фабрики та комбінати;
  - В) Заводи та фабрики;
  - Г) Транспортні підприємства.
7. Техногенні водойми:
- А) Шламосховища,
  - Б) Відстійники.
8. Парки.
9. Сквери.
10. Сквери лікувальних закладів.
11. Водойми:
- А) Річки;
  - Б) Водосховища,
  - В) Озера,
  - Г) Ставки.
12. Заказники.
13. Дачні ділянки.
14. Сільські населені пункти.
15. Залізні дороги та автомагістралі.
16. Відвали:
- А) Скельні,
  - Б) Рихлі.
17. Агроценози:
- А) Поля однорічних культур.
  - Б) Поля багаторічних культур,
  - В) Сади.

Результати:

Всього з 1988 по 2011 роки констатована присутність 178 видів птахів. З них для 135 гніздування доведене, для 13 вірогідне, для 9 можливе. Найбільша кількість гніздових видів, яка зареєстрована в одному квадраті – 47.

Всього на видових картах нами відмічено 128 точок, з них до категорії А – 37 ( %), категорії В – 23 ( %), категорії С – 23 ( %), категорії D – 128 (100%).

Категорії (A-D) відповідають статусу перебування видів і виділялись відповідно вимог до підготовки Атласу птахів Європи за 16 бальною системою.

За попередніми даними, 43 види птахів мають присутність на гніздуванні в кожному з квадратів розробленої сітки. Прикладом таких видів є фонові і багаточисельні – щиглик (*Carduelis carduelis*), коноплянка (*Acanthis cannabina*), зеленьк (*Chloris chloris*), польовий горобець (*Passer montanus*), костогриз (*Coccothraustes coccothraustes*) та інші.

З 178 видів - 63 % відносяться до малочислених, рідкісних, або зникаючих. Зареєстровано 23 види що занесені до 3 видання “Червоної книги України. Тваринний світ” (2009).

Встановлений характер населення та фауни обумовлений дифузним типом забудови міста та пістрявістю ландшафтів.

Велику роль у формуванні біорізноманіття відіграють техногенні ландшафти, що слугують рефугіумом для значної кількості видів.

#### Список використаних джерел

1. Химин М. Атлас зимуючих птахів Луцького району (1988/89-1991/92). - Луцьк: Bird World, 1993. 2. Храбрый В.М. Птицы Санкт-Петербурга. Фауна, размещение, охрана. // Труды Зоологического института АН СССР. Т.236. – Санкт-Петербург, 1991. -275с. 3. Червона книга України. Тваринний світ/ за ред. І.А. Акімова — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 600 с.

*Суматохіна І. М.*

### ЕКОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ СИТУАЦІЇ І ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МІСТ

На сучасному етапі розвитку суспільства внаслідок техногенних впливів на рельєф у містах утворюються еколого-геоморфологічні ситуації, які призводять до негативних для людини і навколишнього природного середовища наслідків і погіршення стану екологічної безпеки. У світовий і вітчизняній практиці є численні приклади катастрофічних ситуацій, обумовлених розвитком техногенно зумовлених екзогенних процесів або аварій, пов'язаних з функціонуванням техногенних форм рельєфу (хвостосховищ, водосховищ), які призводили до дуже значних екологічних, економічних і соціальних втрат (Стебник, 1983; Саммітвіль, 1992; Байя-Маре, 2000; Березники, 2006; Карамкен, 2009; Айка, 2010; Фукусіма, 2011). В Україні останнім часом створені передумови зниження рівня екологічної безпеки на території таких гірничопромислових і переробних центрів як Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Калуш, Солотвино, що визнано на державному рівні.

Це свідчить про існування нагальної потреби теоретико-методологічного осмислення і розширення завдань забезпечення екологічної безпеки міст